

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ІМЕНІ В.М.КОРЕЦЬКОГО

01001, Україна, м. Київ
вул. Трьохсвятительська, 4
тел. (044) 278 5155
E-mail: idpnanu@gmail.com
Код ЄДРПОУ 05417130

NATIONAL
ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
KORETSKY INSTITUTE
OF STATE AND LAW

4, Triokhsviatytelska str.,
01001, Kyiv, Ukraine
tel. (044) 278 5155
E-mail: idpnanu@gmail.com
EDRPOU code 05417130

28.05.2026 № 126/230

на № _____

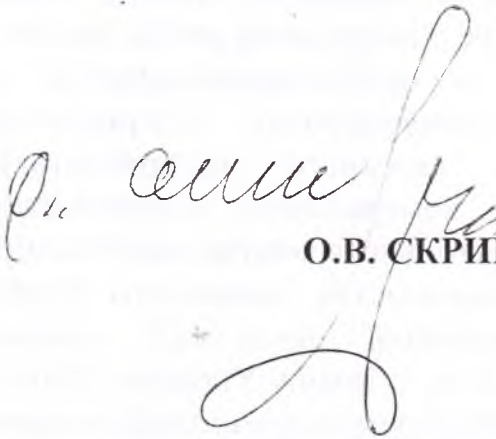
**Президенту Національної академії
медичних наук України,
академіку НАМН України
Василю ЛАЗОРИШИНЕЦЮ**

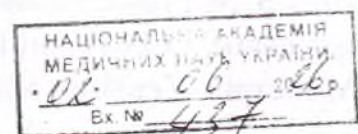
04050, Україна, м. Київ, вул.Герцена, 12

У відповідь на ваш запит від 06.04.2026 № 1-08/776 щодо того, чи підлягають державні установи (бюджетні установи) НАМН України перетворенню у державні некомерційні товариства, надсилаємо науково-правовий висновок, підготовлений провідними фахівцями Інституту.

Додаток: зазначенє на 5 сторінках.

Директор Інституту,
віцепрезидент Національної
академії правових наук України,
академік НАПрН України

О.В. СКРИПНЮК

Науково-правовий висновок
на запит Національної академії медичних наук України
від 06.04.2026 р. № 1-08/776
(далі – Запит)

Із змісту Запиту вбачається, що у Національній академії медичних наук України (далі - НАМН України) виникли питання з приводу того, чи підлягають державні установи НАМН України перетворенню у державні некомерційні товариства.

З цього приводу маємо повідомити наступне.

Згідно зі статтею 14 Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» протягом шести місяців з дня введення в дію цього Закону учасники (засновники) підприємства, уповноважений суб'єкт управління об'єктами державної власності приймають рішення про припинення підприємства (крім державних некомерційних підприємств), єдиним учасником (засновником) якого є держава, крім підприємств, щодо яких відкрито провадження у справі про банкрутство. Припинення підприємства здійснюється в порядку, встановленому законодавством, з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Підприємство, єдиним учасником (засновником) якого є держава, припиняється в результаті перетворення або ліквідації. У разі перетворення підприємства, єдиним учасником (засновником) якого є держава, уповноважений суб'єкт управління об'єктами державної власності самостійно обирає організаційно-правову форму юридичної особи - правонаступника такого підприємства відповідно до положень цієї статті".

Застосоване у вказаному Законі поняття «підприємство» визначається законодавцем як – «юридична особа, яка на день введення в дію цього Закону зареєстрована в організаційно-правовій формі державного підприємства (державного комерційного підприємства, державного некомерційного підприємства, казенного підприємства), комунального підприємства (комунального комерційного підприємства, комунального некомерційного підприємства), спільного комунального підприємства, приватного підприємства, дочірнього підприємства, іноземного підприємства, підприємства об'єднання громадян (релігійної організації, профспілки), підприємства споживчої кооперації (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб»).

Згідно з вказаним Законом державне комерційне підприємство, казенне підприємство перетворюється в акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, 100 відсотків акцій (часток) у статутному капіталі якого належать державі, або в державне некомерційне товариство. Порядок перетворення державного підприємства в акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2025 р. № 1104. В свою чергу, порядок перетворення державного підприємства в державне некомерційне товариство, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2025 р. № 1102 (ст. 14 Закону України «Про

особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб»).

Статтею 9.2 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» встановлено, що державним унітарним підприємством є юридична особа, утворена органом державної влади в розпорядчому порядку на базі державного майна. Державні унітарні підприємства функціонують як державні комерційні підприємства, державні некомерційні підприємства або казенні підприємства.

Отже як виключення не підлягають припиненню (перетворенню, ліквідації) державні некомерційні підприємства, єдиним учасником (засновником) якого є держава, крім підприємств, щодо яких відкрито провадження у справі про банкрутство.

В контексті вищенаведеного, під державним некомерційним підприємством слід розуміти юридичну особу, діяльність якої спрямована на досягнення соціальних та інших результатів, що утворюється у сфері охорони здоров'я, соціальній та/або гуманітарній сферах без мети одержання прибутку і діє на підставі статуту (ч. 1 ст. 9.4 Закону України «Про управління об'єктами державної власності»).

З огляду на вищевказане можна дійти обґрунтованого висновку, що в порядку визначеному Законом України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» припиненню (перетворенню, ліквідації) підлягають лише підприємства (державні комерційні підприємства та казенні підприємства), оскільки Закон передбачає ліквідацію підприємств як організаційно-правової форми юридичних осіб.

Згідно зі статтею 18 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» НАМН України - це самоврядна наукова організація, заснована на державній власності, що є державною організацією, створеною як неприбуткова державна бюджетна установа. Відповідно до Закону в Україні діють наукові установи державної, комунальної та приватної форм власності. Такі установи діють на підставі статуту (положення) чи іншого установчого документа, що затверджуються в установленому порядку. Наукова установа є юридичною особою та може мати статус неприбуткової організації. Створення, реорганізація та ліквідація державних наукових установ (організацій, підприємств), що перебувають у віданні національних галузевих академій наук, здійснюються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (ч. ч. 1, 2 ст. 7 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»). На цей час такий порядок встановлений постановою Кабінету Міністрів України від 4 липня 2018 р. № 529 «Про утворення, реорганізацію та ліквідацію державних наукових установ».

Частина 1, 2 статті 8 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» встановлює, що державними науковими установами є наукові установи, засновані на державній власності. Майно, що становить матеріально-технічну базу державної наукової установи, передається такій установі на праві узупинку державного майна чи на іншому речовому праві на чуже майно, передбаченому законом. Порядок передачі державного та комунального майна на праві узупинку державного або комунального майна, здійснення контролю

за використанням такого майна, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2025 р. № 1103.

Згідно з пунктом 3.3, 3.4 статуту НАМН України (затвердженого загальними зборами НАМН України від 16 травня 2023 р.) створює, реорганізовує та ліквідує наукові установи, організації, підприємства, що перебувають у віданні НАМН України у відповідності до чинного законодавства. Наукові установи НАМН України є державними науковими установами, юридичними особами, що діють на підставі Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та власних статутів, які розробляються відповідно до типового статуту наукової установи НАМН України.

В свою чергу, Типовим статутом наукової установи Національної академії медичних наук України, затвердженим постановою Президії НАМН України від 01 грудня 2023 № 6/4, встановлено таке. Наукова установа НАМН України є державною науковою установою, яка заснована на державній власності і відноситься до відання НАМН України (п.1.1); наукова установа НАМН України створюється, реорганізується та ліквідується в установленому Кабінетом Міністрів України порядку з урахуванням норм Закону України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, національних галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу» (п. 1.4); наукова установа НАМН України є юридичною особою (п. 3.1); наукова установа НАМН України є неприбутковою установою (п. 3.4); наукова установа НАМН України створюється та діє з метою проведення наукових досліджень, спрямованих на отримання та використання нових знань у відповідних напрямках медицини, доведення наукових знань до стадії практичного використання, підготовки висококваліфікованих наукових кадрів (п. 3.5); наукова установа НАМН України входить до складу відділення НАМН України. Належність наукової установи НАМН України до відповідного відділення НАМН України, переведення наукової установи НАМН України з одного відділення НАМН України до іншого визначає Президія НАМН України за поданням (клопотанням) вченої ради наукової установи НАМН України та за погодженням з відповідним відділенням (відділеннями) НАМН України (п. 3.6); Наукова установа НАМН України підлягає обов'язковій державній атестації в порядку, встановленому Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (п. 3.7) тощо.

В свою чергу, з приводу потреби перетворення державних установ маємо зазначити таке.

Відповідно до статті 80 ЦК України юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом. Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна (ст. 83 ЦК України).

Слід зазначити, що установи, як і інші юридичні особи, залежно від порядку їх створення поділяються на установи приватного права й установи публічного

права. Поняття, ознаки, види й місце установ у системі юридичних осіб на можливості участі установ публічного права в цивільних відносинах, оскільки відповідно до статті 82 ЦК України на юридичних осіб публічного права поширюються положення останнього, тобто вони прирівнюються до юридичних осіб приватного права в цивільних відносинах, якщо інше не встановлено законом. Таким чином, установи можуть бути створені як державою, так і фізичними або юридичними особами.

Правовий статус окремих видів установ закріплено на рівні спеціальних законів, положення останніх, якщо це прямо зазначено в них, поширюються на діяльність не тільки установ публічного права, але й установ приватного права. Зазначений підхід спостерігається в законах України, зокрема, «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про благодійництво та благодійні організації», «Про музеї та музейну справу», «Про бібліотеки та бібліотечну справу», «Про театри та театральну справу», «Про освіту», а також в Основах законодавства України про охорону здоров'я та Основах законодавства України про культуру.

У сучасних умовах установа - це організаційно-правова форма непідприємницьких юридичних осіб, яку умовно можна визнати формою застосування і призначення майна для задоволення соціально-культурних цілей та інтересів невизначеного кола осіб. Таким чином, ознаками установи є: відсутність у засновника (-ів) права на управління нею та створення установи завдяки спеціально виділеному засновником (-ами) для цього майна (ст. ст. 101, 102 ЦК України). Вважаємо, що слід розрізняти ознаки загальні, притаманні установі як непідприємницькій юридичній особі, про які вже було сказано, і спеціальні, які характеризують її як самостійну організаційно-правову форму юридичної особи. До останніх слід віднести такі: – відсутність членства, тобто між засновниками не передбачається корпоративних відносин; – наявність особливого установчого документа — установчого акта (індивідуального або спільного залежно від чисельного складу осіб, які створюють установу); – особливий порядок формування майна, перелік якого наводиться в установчому акті і передача якого засновником (у разі його смерті — зобов'язаною особою) здійснюється вже після державної реєстрації останньої; – цільове призначення майна; – заборона на управління установи засновником (-ами); – суто організаційний характер, які мають правовідносини участі, що складаються між установою та її учасниками; – наявність між установою та її дестинаторами соціальних зв'язків; – особливий порядок зміни цілей діяльності установи, а також структури її органів управління.

Отже за своєю правовою природою така організаційно-правова форма юридичної особи як «установа» є відміною від таких форм юридичної особи як товариства (підприємницькі та непідприємницькі), якими до здійснення реформування є державне комерційне підприємство, державне некомерційне підприємство, казенне підприємство тощо.

З огляду на вищевказане можна дійти висновку, що Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» та прийняті на його підставі підзаконні нормативно-правові акти (зокрема, Порядок перетворення державного підприємства в державне некомерційне товариство, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2025 р.

№1102) не вимагають перетворення державних установ в державні некомерційні товариства.

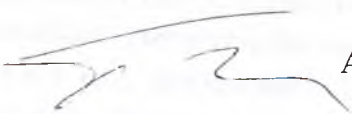
Висновок

Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» та прийняті на його підставі підзаконні нормативно-правові акти не вимагають перетворення державних наукових установ НАН України в державні некомерційні товариства.

Вони залишаються державними установами, які фінансуються за рахунок державного бюджету, з тою лише відмінністю, що державне майно буде належати їм на іншому речовому праві: не на праві оперативного управління, а на праві узупинку.

З огляду на вищенаведений висновок, наступні питання Запиту не потребують відповіді.

завідуючий відділом
цивільно-правових наук,
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор

 А.Ю. Бабаскін

старший науковий співробітник
відділу цивільно-правових наук
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, доцент

 Н.О. Армаш

старший науковий співробітник
відділу проблем державного управління
та адміністративного права
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України,
старший науковий співробітник,
кандидат юридичних наук, доцент

 Л.Є. Кисіль

